

УДК [634.11:632.768.12](477.54)

© 2013 р. М. Д. ЄВТУШЕНКО, І. В. ЗАБРОДИНА

**БУКАРКА, *NEOCOENORRHINUS PAUXILLUS*
(GERMAR, 1824) (COLEOPTERA: ATTELABIDAE)
ТА ЇЇ ЩІЛЬНІСТЬ У ЯБЛУНЕВИХ САДАХ
ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Євтушенко, М. Д. Букарка, *Neocoenorrhinus pauxillus* (Germar, 1824) (Coleoptera: Rhynchitidae) та її щільність у яблуневих садах Харківського району Харківської області [Текст] / М. Д. Євтушенко, І. В. Забродина // Вісті Харк. ентомол. т-ва. — 2013. — Т. XXI, вип. 2. — С. 67–70.

Встановлено, що в старих і молодих інтенсивних садах Харківського району частка букарки від виявлених видів плодкових довгоносиків і трубковертів становить 31,8–46,7 % і посідає друге місце після яблуневого квіткоїда (*Anthonomus pomorum* L.). За період з 2004 по 2013 рр. включно щільність букарки в старих садах становила від 27 до 158 екз./дерево та значно перевищувала ЕПШ у 2008–2011 рр. У молодих інтенсивних садах чисельність букарки поступово зростає з кожним роком. 2 рис., 12 назв.

Ключові слова: Coleoptera, Rhynchitidae, *Neocoenorrhinus pauxillus*, букарка, щільність, яблуневі сади, Харківська область.

Євтушенко, Н. Д. Букарка, *Neocoenorrhinus pauxillus* (Germar, 1824) (Coleoptera: Rhynchitidae) и её плотность в яблоневых садах Харьковского района Харьковской области [Текст] / Н. Д. Евтушенко, И. В. Забродина // Изв. Харьк. энт. о-ва. — 2013. — Т. XXI, вып. 2. — С. 67–70.

Установлено, что в старых и молодых интенсивных садах Харьковского района доля букарки от выявленных видов плодовых долгоносиков и трубковертов составляет 31,8–46,7 % и занимает второе место после яблонного цветоеда (*Anthonomus pomorum* L.). За период с 2004 по 2013 гг. включительно плотность букарки в старых садах составляла от 27 до 158 экз./дерево и значительно превышала ЭПВ в 2008–2011 гг. В молодых интенсивных садах численность букарки постепенно возрастает с каждым годом. 2 рис., 12 назв.

Ключевые слова: Coleoptera, Rhynchitidae, *Neocoenorrhinus pauxillus*, букарка, плотность, яблоневые сады, Харьковская область.

Yevtushenko, M. D. The leaf-roller beetle, *Neocoenorrhinus pauxillus* (Germar, 1824) (Coleoptera: Rhynchitidae) and its density in apple orchards of Kharkiv district of Kharkiv region [Text] / M. D. Yevtushenko, I. V. Zabrodina // The Kharkov Entomol. Soc. Gaz. — 2013. — Vol. XXI, iss. 2. — P. 67–70.

It was established, that in old and new intensive orchards of Kharkiv district the part of the leaf-roller beetle in identified species of fruit Curculionidae and Rynchitidae is 31.8–46.7 %, and takes second place after the apple blossom weevil (*Anthonomus pomorum* L.). For the period from 2004 up to 2013 the density of the leaf-roller beetle in old orchards was from 27 to 158 individuals per tree and considerably exceeded the economic threshold of harmfulness in 2008–2011. In young intensive orchards the number of the leaf-roller beetle is gradually increasing every year. 2 figs, 12 refs.

Key words: Coleoptera, Rhynchitidae, *Neocoenorrhinus pauxillus*, leaf-roller beetle, density, apple orchards, Kharkiv region.

Вступ. Особливості створюваних на сьогодні інтенсивних плодкових насаджень — це збільшення щільності висаджених дерев (1 тис. шт./га і більше), скорочення до мінімуму передплодоносного періоду, збільшення їх продуктивності, стійкості до несприятливих умов і, у першу чергу, до основних шкідників вегетативних і генеративних органів.

Видовий склад плодкових довгоносиків і динаміка їх чисельності в молодих садах дещо відмінні від садів які вже плодоносять 15 і більше років. Значної шкоди, починаючи з другого–третього років після посадки, завдають такі види: букарка, яблуневий квіткоїд, сірий бруньковий довгоносик, казарка (Євтушенко, Забродина, 2013 б; Лапа, Дрозда, Мельничук, 2006).

Букарка, *Neocoenorrhinus pauxillus* (Germar, 1824), поширена в Європі, Середній Азії, європейській частині Російської Федерації, на Кавказі, по всій території України (Аристов, 1932; Васильєв І., 1924; Васильєв В., Лившиц, 1984). Вона пошкоджує яблуню, грушу, рідше вишню, сливу, терен, глід та інші розоцвіті (Аверин, 1915).

Одними з перших наукових повідомлень про неї є праці Бюро з ентомології Наукового комітету Головного управління землеустрою і землеробства за редакцією завідуючого бюро І. Васильєва (1910) і праці А. А. Янати (1912).

Букарка — невелика, 3,5–4 мм «свинка», ясно-синього кольору, блискуча, покрита ясними смугами, помітними лише за збільшення (Гросгейм, 1929). За даними І. Васильєва (1910) жук темно-синього

кольору зі зеленуватим відтінком, вкритий темними волосками, хоботок дещо коротший голови та грудного щитка разом взятих. Передньоспинка вужче основи надкрил.

У кроні яблуні, груші жуки з'являються в період набрякання бруньок і додатково живляться. З цього часу в бруньках прогризають неглибокі рани і виїдають зелену тканину бруньки. Як тільки з луски, що покриває бруньку, з'явиться зелений конус, букарка вже не робить прогризів (уколів), а виїдає в зеленому конусі неглибокі ямки, округлі або довгасті, близько одна до одної, що швидко червоніють на повітрі. Букарка дуже довго може перебувати на одній і тій же бруньці, ушкоджуючи її зі всіх боків, у решті остання стає червоною, нагадуючи облік. Після розпускання пошкоджених бруньок листочки, що розгортаються, на кінцях бувають нібито обпалені (Гросгейм, 1929).

З пошкоджених бруньок розвивається потворне листя. Якщо на одній бруньці довго живився жук, або декілька жуків, вона буріє і засихає. У період, коли дерева відцвітають, або вже відцвіли, самка відкладає яйця в черешок або в центральну жилку листка по одному, рідше по два у попередньо вигризену камеру. Пошкоджене листя личинками букарки поступово починає жовтіти, а потім буріє, але цей процес відбувається дуже повільно. Іноді личинки переходять в листову пластинку та живляться паренхімою, утворюючи своєрідні «міни». Через три–чотири тижні після відкладання яєць, починається листопад пошкодженого листя (Вовк, 1926; Гросгейм, 1929; Євтушенко, 2011; Євтушенко, Забродіна, 2013 а; Яната, 1912).

У Харківській області листопад пошкодженого листя розпочинається в третій декаді травня–першій декаді червня. Разом з листям падають і личинки. Закінчивши живлення в опалому листі, личинки переходять у ґрунт, де і заляльковуються на глибині 8–12 см в овальних колісочках.

Мета досліджень. Визначити співвідношення плодкових довгоносиків і щільність букарки в яблуневих садах.

Методика досліджень. Основні дослідження були проведені у садах навчально-дослідного господарства «Докучаєвське» та в молодому саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, у саду господарства «ХТЗ» Роганської селищної ради, маршрутні — у господарствах Харківського району, сади яких розташовані в межах кільцевого автошляху навкруги м. Харкова.

Видовий склад, щільність і співвідношення видів плодкових довгоносиків і трубоквертів встановлювали шляхом струшування їх з яблунь на поліетиленову плівку два рази на тиждень. Струшування проводили у ранкові години за температури повітря 8–12 °С, коли жуки були ще малорухомими. Обліки проводили з фенофази початку розпускання бруньок до фенофази повного цвітіння на десяти деревах, розташованих по діагоналі кварталу. Кожне наступне струшування проводили на нових деревах, на яких раніше не проводили обліків плодкових довгоносиків.

Результати досліджень. У старих яблуневих садах Харківської області співвідношення видів плодкових довгоносиків за 2006–2012 роки було наступним: яблуневий квіткоїд — 57,1 %, букарка — 31,8 %, глодовий червонокрилий трубоккрут — 3,8 %, сірий бруньковий довгоносик — 2,2 %, скосар плямистий — 2,1 %, довгоносики роду *Polydrusus* — 1,8 %, довгоносик плодовий — 0,9 %, казарка — 0,3 %. Домінуючими видами є яблуневий квіткоїд і букарка.

У молодому інтенсивному саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва (2008 рік посадки) у середньому за 2010–2013 роки співвідношення видів плодкових довгоносиків було наступним: яблуневий квіткоїд — 52,6 %, букарка — 46,7 %, казарка — 0,4 %, сірий бруньковий довгоносик — 0,2 %, глодовий червонокрилий трубоккрут — 0,1 %. Казарка та сірий бруньковий довгоносик з'явилися уперше в обліках у 2012 році, тобто лише на п'ятий рік після посадки саду. А глодовий червонокрилий трубоккрут був виявлений при струшуванні у 2013 році.

Таким чином по співвідношенню видів плодкових довгоносиків, незалежно від віку саду, букарка посідає друге місце (Євтушенко, Забродіна, 2013 б).

Наші дослідження та дані Харківського пункту сигналізації і прогнозів щодо динаміки щільності букарки в садах Харківського району Харківської області за останні десять років свідчать про те, що її чисельність в 2004–2005, 2007 роках була в межах ЕПШ і становила 26–44 екз./дерево, а починаючи з 2008 почала стрімко зростати до 2011 і склала 120–158 екз./дерево, що перевищувало ЕПШ у 3–4 рази (рис. 1). У 2012–2013 роках чисельність значно зменшилась і відповідно становила всього 32,7–27 екз./дерево, що менше ЕПШ (рис. 1).

Дослідження, проведені нами в молодому інтенсивному саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, показали, що чисельність букарки зростає (рис. 2), лише у 2012 році відмічався її спад і щільність склала 7,6 екз./дерево, що було зумовлено високою температурою й низькою температурою повітря під час обпадання пошкодженого листя личинками букарки.

З 2010 року по 2013 рік щільність букарки в молодому саду шестирічного віку збільшилась у 1,3 разу.

Рис. 1. Щільність букарки в яблуневих садах Харківського району Харківської області у 2004–2013 рр.

Рис. 2. Щільність букарки в молодому саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва у 2010–2013 рр.

Висновок. Щільність букарки в старих садах за десять років була більшою від ЕПШ у 2006–2011 рр. і становила від 44 до 158 екз./дерево. Найбільша її щільність виявлена у 2008–2011 рр. і склала 120–158 екз./дерево в насадженнях віком 30 і більше років. У молодих інтенсивних садах чисельність букарки поступово зростає.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Аверин, В. Г.* Отчёт о деятельности энтомологического общества и обзор вредителей, наблюдавшихся в Харьковской губернии за 1913 год [Текст] / В. Г. Аверин. — Х., 1915. — 135 с.
- Аристов, М. Т.* Вредные насекомые плодового сада [Текст] / М. Т. Аристов. — М. ; Л. : Сельхозиздат, 1932. — 42 с.
- Васильев, И.* Изображение и краткое описание главнейших насекомых, вредящих плодовым садам. Часть первая. Насекомые, вредящие плодовым садам [Текст] / И. Васильев. — СПб. : Тип. М. Меркушева, 1910. — 66 с.
- Васильев, И. В.* Насекомые, вредящие саду и борьба с ними [Текст] / И. П. Васильев. — Х. : Изд-во отдела НКЗ, 1924. — 12 с.
- Васильев, В. П.* Вредители плодовых культур [Текст] / В. П. Васильев, И. З. Лившиц. — М. : Колос, 1984. — 399 с.
- Вовк, І.* Шкідники саду / І. Вовк. — Х. : Радянський селянин, 1926. — 90 с.
- Гроссгейм, М. А.* Шкідники розсадників [Текст] / М. А. Гроссгейм // Садовий розсадник / В. Л. Смирненко. — Х. : Радянський селянин, 1929. — С. 3–29.
- Євтушенко, М. Д.* Шкідлива ентомофауна яблуневих насаджень, зміни видового складу та її шкідливість за останні 40 років [Текст] / М. Д. Євтушенко // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. до 90-річчя з дня народження д-ра біол. наук, проф. Літвінова Бориса Митрофановича. — Х. : ХНАУ, 2011. — С. 41–43.
- Євтушенко, М. Д.* Шкідливість личинок букарки в молодому саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва / М. Д. Євтушенко, І. В. Забродіна [Текст] // Вісн. Харків. нац. аграрн. ун-ту ім. В. В. Докучаєва. Сер. «Ентомологія та фітопатологія». — 2013 а. — № 10. — С. 96–100.
- Євтушенко, М. Д.* Яблуневий квіткоїд у садах східного Лісостепу України [Текст] : монографія / М. Д. Євтушенко, І. В. Забродіна ; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Майдан, 2013 б. — 164 с.
- Лапа, О. М.* Технологія вирощування та захисту саду. Основи інтегрованого захисту зерняткових садів [Текст] / О. М. Лапа, В. Ф. Дрозда, С. Д. Мельничук. — К., 2006. — 96 с.
- Яната, А. А.* Матеріали к біології букарки (*Rhynchytes pauxillus* Germ) и борьба с нею [Текст] / А. А. Яната // Тр. Естествоисп. муз. Таврич. губ. земства. — Симферополь : Изд-во Таврич. губ. земства, 1912. — Т. 1. — 13 с.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

Надійшла 28.11.2013